

Forfatter: Hjortø, Knud

Titel: Udrag fra To verdener (Danske Klassikere)

Citation: Hjortø, Knud: "To verdener", i Hjortø, Knud: *To verdener*, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2008, s. 161. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hjort_18-shoot-idm140047356895424/facsimile.pdf (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: To verdener

At Grandlev (og Hjortø) havde ret i sit socialpsykologiske klarsyn er som bekendt blevet bekræftet på mange måder både før og efter hans tid. Udsagnet kommer for Helga til at hænge sammen med et tilbagevendende, pågående billede fra hendes barndom på landet: en gal tyr er sluppet løs på gården, og »hele det vældige tyrehoved bar et udtryk af rådvildt ondsind« (s. 88). Hun ser optrinet for sig i et stort, gøysk ekspressivt billede, hvor »Pløjejordens knolde sås tydeligt som et hæsligt dyrs vortede hud, og længere borte skimtedes poplernes mishandlede legemer, der hældede hid og did som et geled invalider – « (s. 94). Hun, der rummer så megen energi, som kræver at blive brugt, kan identificere sig med den rasende tyr (»Det gjorde mig næsten ondt for den«, s. 66) og har ikke fred, før hun har synliggjort og besværet forestillingen om den ved at tegne den. Tyremotivet bliver ved at forfølge hende, og først længe efter, da et maleri af en tyrekalv er lykkedes for hende, og hun desuden mærker Grandlevs anerkendelse af hendes talent, kan hun gifte sig med ham. Men problemet med kærligheden er ikke løst; hun kan, selv om hun forsøger at ofre sig for den, fortsat ikke tåle at blive bremset i sin rivende kunstneriske udvikling. Og det, skønt Grandlev er sig bevidst, at den – som al udvikling – kræver en vis hensynsløshed, og at det er en naturlov, der krænkes, hvis processen hæmmes.

Problemet er den velkendte kunstnerkonflikt: skal man overgive sig til 'livet', til oplevelsen, til menneskelige relationer, eller skal man følge sin tilbøjelighed til at spejle og forme det oplevede? De to livsformer synes uforenelige. I en scene, hvor Helga tegner et portræt af Grandlev, hedder det om hendes sagligt iagttagende blik: »Helga kunde gøre en hel stue kold med det væsen« (s. 64).

Helt galt går det, da hun bliver gravid. Hun føler, at det ufødte barn kræver og har krav på hendes totale nærvær, og da hun desperat trodser kravet og forsøger at tegne, fornemmer hun barnets sparken som en advarsel, ligesom hun, trods Grandlevs mere rationalistiske trøsteforklaringer, opfatter dets død inden fødslen som en følge af, at hun ikke har fulgt advarslen:

Når en kvinde går med et barn, så må hun ikke blive vred over, at det tar noget fra hende, som hun synes, hun selv har brug

for; (...) for sådan et lille barn er frygtelig fordringsfuldt, længe inden det blir født, og det må ikke nægtes noget. (s. 130)

Helga, der føler sig halv som både menneske og kunstner, rejser kort efter for dog at blive hel på ét af områderne, kunstens.

Helga og Grandlev

Grandlev, som dreng den dygtige elev i skolen, har før mødet med Helga selvbevidst og ensidigt dyrket rationaliteten, lovene, vidensindsamlingen. Hans sprogstudier har koncentreret sig om sprogets regler, han har studeret kunst, ikke i hunger efter æstetisk oplevelse eller eksistentiel erkendelse, men alene fordi han har villet vide besked med al menneskelig kunnen – kunsthistorien er for ham blot et pensum. Over for en videnskabelig karriere, som på grund af nepotisme er blevet bremset, har han i hovmod resigneret, hvad der har sat ham menneskeligt i stå. »Hans sind kølnedes til filosofiens temperatur, der ligger nogle grader under det handlende menneskes« (s. 61).

Den obsternasige skolepige Helga rammer noget i ham: »Hele hendes sjæl lå i øjnene, det var, som om de (...) ikke stod i synets tjeneste, men blot tjente til at udslynge livskraft med« (s. 18). Han betragter hende som ukultiveret og barbar, men trods sine forbehold må han beundre hendes »sikre og sunde ligevægt« (s. 32). Senere, i en afgørende kærlighedscene, dæmpet, men lysende og sansemættet, overgiver han sig, omend modstræbende, til hendes rige natur og befries forbigående af den; hendes livsintensitet smitter ham. Grandlev, lovenes elsker, erfarer nu, at kærligheden er lovløs, det ændrer hans syn på meget, for eksempel på hans opfattelse af sprogets udvikling, som han indser ikke blot er behersket af love, men nok så meget af »fantasi og stemning« (s. 101). Og han erfarer, at begavelse kan være andet end evnen til at forstå.

Men samlivet med Helga bliver, som venteligt, også opslidende og fører ikke til nogen gensidig åndelig befrugtning; derimod begrænser de to stærke individualiteter mod deres vilje hinanden i deres behov for at sætte sig igennem. Forstandsmennesket Grandlev har ment, at det fuldkomne kærlighedsforhold må bero på